

חבר
הנאמנים
של
תנועת
בית יעקב

מדי שבת בשבתו

פרשת שופטים

נתיבות בחינוך

שיח לפרשת השבוע

הרב בנימין שצ'רנסקי שליט"א

אלול

שוב קול השופר, הבוקע מבתי הכנסת, מרעיד את הלב, הימים הנוראים ממשמשים ובאים, מתקרב היום שבוע נעמוד למשפט לפני בוחן כליות ולב. דרכן של בריות שמבקשות הן להתנער מכל מה שמפחיד אותן, מבקשות להתרחק ככל האפשר ממי שיראים מפניו. שונה היא אימת הדין, המתעוררת בחודש זה שהיא מקרבת לב ישראל לאביהם שבשמיים.

הצדיק הקדוש ר' משה מקוברין זצ"ל מעיד על עצמו, כי את הטעם הראשון בעבודת ד' טעם כבר בילדותו. באחד מימי אלול, עת היה שקוע במעשי שובבות, אמרה לו אחותו: "משה'לה, הרי חודש אלול היום, והדגים שבים רועדים!" נכנסו הדברים ללבו, הפסיק את מעשי הילדות, וקבל עליו עול מלכות שמים, ומני אז עלה והתעלה ממדרגה למדרגה. חודש אלול מכונה בפי רבותינו "חודש הרחמים", וימיו הם "ימי רצון". מתרצה הקב"ה לישראל, ובהם נפתחים שערי רחמים לקרב כל יהודי לחסדי-הבורא.

אימת הדין היא חרדה מפני העמידה למשפט בראש השנה הקרב ובא, פחד שמוערר הרהורי תשובה, הרגשת כניעה והתבטלות, שמזככת את הנפש. כל מי שנגעה יראת ד' בלבו מתעלה, מתקן את אורחות חייו ואת מידותיו ומשתחרר מן היצרים הרודים בו כל ימות השנה.

לא אחד מאנשי המעלה, דמויות ההוד שהאירו בשמי היהדות, הגיעו לאן שהגיעו מתוך תיקון עצמי מתמיד, מאומץ ומרוכז, שתחילתו באחד מחדשי אלול וכיוון שמסוגלים ימים אלו להרגשת התקרבות להקב"ה, מקור הטוב והרחמים הרי מלווה אימת הדין דווקא תחושה של ערגה ושל געגועים, בחינת "ואני קרבת אלוקים לי טוב"

אמנם ידוע כי השם "אלוקים" רומז למידת הדין (עיין ברש"י לפסוק ראשון בתורה: ד"ה "ברא אלוקים", ואף על פי כן חש כל אדם, כי מורא דקדושה שורה עליו, וכי חרדה זו דווקא היא עתידה לזכך אותו ולטהר את נפשו, התקרבות זו נרמזת גם בראשי התיבות של הפסוק המביע את האווירה המיוחדת ל"ימי הרצון" של החודש: "אני לדודי ודודי לי". ארבע המילים מביעות בתמציתיות ובאופן מוחשי את הקשר בין כנסת ישראל ובין הקב"ה.

כיוון שנועד חודש זה לתשובה, יש להגות בו בפרשת בתשובה הכתובה בתורה בפרשת ניצבים (דברים פרק ל', פסוקים י"א-י"ד). בסופה מלמד אותנו משה רבנו, שאין להכביד על בעלי התשובה, אלא יש לקרב את הדברים לרמת קליטתם וליכולתם המעשית: "כי המצווה הזאת אשר אנוכי מצווך היום", (לפי דעת הרמב"ן והספורנו הכוונה למצוות התשובה האמורה למעלה), "לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה... כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו". יש, שנוקט היצר תכסיס להגדיל בעינינו את דרישות התורה, כדי שיראו הדברים רחוקים מהשגתנו ונתייאש מן

בקורת עצמית

"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך". היה מפרש רבי בונם מפשיסחא: לכל ההשערות הטובות שלך ולכל ההחלטות שאתה משער ומחליט בדעתך לעשות תמנה שופטים ושוטרים. שופטים לשפוט היטב ולשקול, אם אינך שוגה וטועה. ושוטרים - להוציא אל הפועל, כמו השוטר המכריח את האדם לקים דברי השופט, כי הרבה רצון טוב והחלטות טובות מתבזזים בגלל חוסר-כוח וחולשת-רצון. כוח השיפוט העצמי הוא מן המוזנחים ביותר שבנפשנו. בדרך-כלל משתמש אדם בחוש-בקורת מושחז כדי לבקר את זולתו, למצא פגמים בסובבים אותו, להבחין בכל השגיאות שעושים מיודעיו ומכריו, ודווקא שיפוט שנון זה של הזולת נותן בו את התחושה, שהוא עצמו חכם מכדי לשגות בכל אותן שגיאות ששוגים אחרים, ממילא אינו טורח לפשפש במעשי-עצמו וממעט להעמיד עצמו למשפט אישי. לעיתים יאמרו בליבם אנשים שומעי-ליקחו של חכם זה: האם אתה בעצמך נתת דעתך לדברים היוצאים מפיה? וכי אתה בעצמך לא שגית אתמול בשגיאה זו, שמבקר אתה היום בחריפות, רק מפני ששגה בו פלוני?

אמנם כך היה מסביר את הפסוק "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" רבי יעקב יוסף מפולנאה, בעל "תולדות יעקב יוסף": תתן לך בכל שעריך - לך, לעצמך. קודם כל תשפוט את עצמך, קשוט עצמך תחילה, ובאותה מידה שאתה מודד לעצמך תמדוד גם לאחרים, שלא תהא מקל לעצמך ומחמיר לאחרים: מוחל וותרן לעצמך, ומדקדק עם אחרים כחוט השערה, ודורש מהם מה שאינך מקים בעצמך. בכל שעריך - בכל השיעורים והמידות שלך.

המידות והשיעורים שקובע אדם לעצמו לשפוט בהם מעשיו שלו הם ראי נאמן להשגות האישיות שלו, והם גורם רב-משקל בבנין-אישיותו. מי שגומרת בלבה ש"לא נורא אם מפטפטים קצת בשיעור משעמם" קובעת בהסחה-הדעת יחס קל-דעת אל עולם הדעת. פרושה המעשי של החלטה זו היא, שבת-עשרה צעירה וחסרת-נסיון תקבע לעצמה מהו "שיעור מעניין" ומהו "שיעור משעמם". היא תשפוט מתי "מותר לדבר" ומתי "אסור לדבר", והיא הלוקחת על עצמה את האחריות לאוירה מסוימת בכיתה כטוב בעיניה בכל עת ובכל שעה. מי שגומרת בליבה לכרות אוזן לדברי כל מורותיה, להקשיב ולשתף פעולה, גם כשאין השיעור מעורר בה ענין אישי, ולגזור על עצמה שתיקה כל עוד ניצבת מורה בכיתה - קובעת "מדות ושיעורים" גבוהים לבנות בהם קומת-אישיותה, שהריהי מקבלת על עצמה לנהוג בהכנעה ובענווה, אינה מתימרת להיות שופט או מבקר למורותיה, מכירה תודה על כל מה שהיא מקבלת ומשתדלת להפיק

התשובה מתוך מחשבה מוטעית, שנועדו הדברים לבעלי מדרגה בלבד ולא לאנשים בדרגתנו. אלא שנאמנה עלינו עדותו של משה רבנו עליו השלום: "כי לא בשמים היא" - אין הקב"ה דורש להתרומם לשיאים שהם מעבר להישג ידו, אלא "קרוב אליך הדבר מאוד!". כל אדם מישראל מצווה במצוות התשובה, איש לפי ערכו ולפי מדרגתו "והבא ליטרה מסייעין אותו" (שבת ק"ד).

בל ניתפס לשאננות, בל נחשוב, כי פטורים אנו מלתקן את דרכנו, כי לפי ערכנו צדיקים אנחנו... טעות השתרשה בלב בני האדם לחשוב, כי אין בעל תשובה אלא מי שנכשל בעבירות חמורות, וכך כותב ה"אורחות צדיקים" (שער התשובה): "וכמה בני אדם סבורים, שאין אדם נקרא בעל תשובה אלא... עבד עבודה זרה או יצא לתרבות רעה וכיוצא באלו מעבירות גדולות, אבל בשאר עבירות אין יודעים לשוב עליהם, וזה אינו כן, כי על כל מה שהזהירו רבותינו עליו, הוא יותר חמור מדברי תורה, וכל מי שעובר על דברי תורה או דברי חכמים צריך לשוב".

על כן "נחפשה דרכינו ונחקרה". כמה עבירות- התרגלנו אליהן, והן לגבינו בבחינת "עבר ושנה נעשית לו כהיתר" (יומא פ"ו:), וכמה כמה עבירות- אין אנו חשים בחומרתן, כיוון שאין אנשים בסביבתנו מקפידים בהם הקפדה יתירה, ועל כן נדמה לנו, כי אין חובה גמורה להיזהר בהן, כביכול נתנו לצדיקים ולבעלי דרגה בלבד, ואנו הרי נוטים להגדיר את עצמנו כבינוניים...

מספרים על האדמו"ר בעל ה"אמרי אמת" זצוק"ל, שפנה לאדם אשר כינה בפניו את חברו בכינוי שהורגל בו: "...המכנה שם לחברו?" - הצדיק הלה את עצמו: "כולם קוראים לו כך". אמר לו האדמו"ר זצ"ל: "בגיהנום יש די מקום לכולם".

ספור קצר זה ממחיש את חוסר ההיגיון שבטענה: "כולם עושים כך", בפרט בדורנו, שרבו בו פורקי עול תורה, בועטיים נפרצו פרצות גם בציבור שומרי תורה.

הגדולה שבפרצות שנבעה בחומתנו, בהשפעת הרחוב המתפקד, היא הזלזול בהורים ובמורים. במיוחד נתרופפה, בעוונותינו הרבים, גם בקרב מחננו, הזהירות בכיבוד אב ואם, שכה החמירה בה התורה, עד כי הושוותה לכבוד המקום (קדושין לק"ו).

כדאי לפתוח את הקיצור שולחן ערוך, בפרק הלכות כיבוד אב ואם, ולבדוק סעיף אחר סעיף, אם יוצאים ידי חובת המצווה, כיוון שהתרחקו מאד נוהגי הדור מדרך התורה, נגררים בבלי דעת אחרי אחרים ועוברים על איסורים חמורים רחמנא ליצלן. דוגמא מצויה בחיינו היא קלות דעת שנוהגים אנו בהלכה המפורשת "שלא יסתור את דבריו ולא יכריע את דבריו". בעוונותינו הרבים נצרמת לעיתים האוזן למשמע הטון שבו מדברת בת אל אמה, בנהלה עמה ויכוח תקיף וקולני, כאילו חלילה בטל הדין בדיני השולחן-ערוך.

וכך בעניין היחס למורות ולמחנכות, שהן בבחינת "מי שמביאו לעולם הבא", ובוודאי יש לנהוג כלפיהן ביראת כבוד ובדרך ארץ ולגלות יחס הכנעה כלפיהן, למלא בשמחה כל רצונן, גם אם אין מבינים אותו תמיד, דרכם של ישראל לתקן בימי אלול את כל אשר ימצא בו ליקוי ופגם בקיום מצוות התורה, ותלמידות החובשות את ספרס הלימודים מחויבות לערוך בדין ביחסן למורות המסדריכות אותן בדרך ד', שהיא בוודאי משאת נפשן של התלמידות.

ואף היחס לחברות טעון בדיקה בחודש אלול, שהרי אם אין מקדישים תשומת לב מיוחדת לתחום זה, קשה מאד להימלט מאיסורי תורה חמורים: הונאת דברים, הלבנת פנים, לשון הרע ורכילות. לא אחת מזדמן להתגנדר באימרה שנונה על חשבון חברה, להפגין "פיקחות" ו"הברקה" מתוך העלבת הזולת, ואין שמים לב, כי כבוד מפוקפק זה עולה במחיר אובדן עולם הבא, כמו שאמרו חז"ל, "המתכבד בקלון חברו- אין לו חלק לעולם הבא" (ירושלמי, חגיגה, ב' א'). אלה רק דוגמאות אחדות למה שיש לתקן בחודש התשובה. והכלל הוא שיש לבחון כל מעשה, כל דיבור ואף כל מחשבה,

תועלת מכל מה שהיא שומעת, אף מחנכת עצמה לכבד כל אדם מבוגר ממנה ולא להעז דברים בפניו.

והסביר האדמו"ר מגור בעל ה"שפת אמת": "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך - תתן לך - זוהי הבטחה, כי ביד איש מישראל למנות שופט ושוטר על עצמו, על שערי נפשו ומדותיו, שהרי "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. מכאן שאם יש אדם הרוצה להשיג את האמת, אך אין בו דעת שלמה, ורצונו שיכפוהו משמים לעשות אך טוב, בחינת "שופטים ושוטרים" - אף הוא מסייעין לו משמים, ובלבד שיבקש את האמת, ככתבו להלן: צדק צדק תרדוף... כנראה, קשה הוא להשגה הצדק הפנימי האיש שבין אדם ובין עצמו, אם היתה התורה הקדושה צריכה לומר לאדם בכפל לשון ובמלות זרוז ופקודה: "צדק צדק תרדוף", כי "שבתך בתוך מרמה" - אמר ירמיה (פר' ט ה): אין אף נקודה טובה אחת שלא נגעה בה שאיפה אנוכית. אדם החזיק את עצמו אם לא לצדיק, לכה"פ לבינוני, ישר והגון - ולפתע נפקחו עיניו והוא מכיר איך שלכל פעולותיו יש שורש אנוכי וכל מעלותיו מהולות השחתה, ממש "כל האדם כוזב" - כולו כזב, אז נשמטה הקרקע מתחת רגליו, והוא רואה הגיהנום פתוחה לו מתחתיו בחיים חיותו. מתוך זעזוע זה הוא מתחיל לגשש ולחפש דרך-חיים יותר אמיתית.

נתאר לעצמנו: אוהב ושונא של אדם משוחחים על אדם זה שעה ארוכה. כל אשר האוהב מנסה להצדיקו, מפריך השונא את כל טענותיו ומוכיח, כי אין בו אף שמץ של מידה טובה. והנה אדם זה עומד מאחורי הדלת ושומע את כל השיחה הזאת - מה תהא תגובתו? האם יהיה נדהם על מידת שנאתו של אויבו, או מרוגז על אי-הכרת מעלותיו, או נדכא על שלא הצליח להראות עצמו באור חיובי יותר? - המכיר עצמו יגיד בשלוה: "כל טענותיו של שונאי אינן חדשות לי - הכל אני יודע ומרגיש בעצמי..."

מה עלוב לעומת זאת שלו-הנפש החי בדמיונות ואינו יודע על עצמו מאומה! לראות נכוחה אינו מעז, את מבצר הדמיונות שבו הקיף את עצמו אינו מוכן לפוצץ! (עלי שור) הבה נהיה כנים עם עצמנו: כמה בינינו יודעים באמת דבר על עצמנו? כמה מאתנו מוכנים לבקר את עצמנו באומץ לב, להודות בטעותנו בדעה צלולה? הרי כל אחד מאתנו ימצא ק"ן טעמים להצדיק בהם כל אשר הוא עושה. האחת מעתיקה במבכחנים, כי "המורה הזאת אשמה, שאני לא מבינה שום דבר בשיעורים שלה". האחרת מסוגלת להוציא מפיה את המילים "לא רוצה" במענה על בקשה של אמא, כי "תמיד אמא מבקשת ממני ומפנקת את אחותי הקטנה". השלישית מתממת ללבוש חצאית ארוכה המשתפלת ויורדת כמעט עד קרסוליה כי "על זה אף אחד כבר לא יכול לומר לי, שזה לא צנוע..." ועוד ועוד סברות כרס, שבודה לו הדמיון, וממציאות לנו הפניות האנוכיות ומולידים לנו כל הרצונות האישיים והבלתי-מבוקרים שלנו. וכבר נאמר בפרשת-השבוע:

"כי השחד יעוור עיני חכמים", והיה ה"שפת אמת" מסביר: בדרך צחות - עיני בשר הגשמיות הן עיני-פתאים, כי הן רואות מחזות-שוא ומדוחים.

ההסתכלות הפנימית בראיה לתוך תוכם של הדברים היא רק נחלת עיני-חכמים, אבל השוחד יעוור גם עיני חכמים אלו. ומהו השוחד המעוור את עינינו מלראות לתוך תוכם של הדברים? "כי הנה האהבה היותר גדולה שיש בעולם הוא אהבת האדם את עצמו, אהבה בלי מצרים, כל אשר לאיש יתן בעד נפשו (איוב ב ג), גם כל ממונו יקריב אדם על מזבח אהבת עצמו". (רבי יצחק בלאזר)

בשוחד האהבה העצמית לא נכיר בחסרונותינו, ולא נודה בשגיאותינו, ונחפש דרכים לעשות את הישר ואת הטוב ואת הנוח לנו. אמנם אהבה עצמית היא המנוע המפעיל את כל גלגלי-חיינו. רק אנשים חוליי-נפש, ישמרנו ה', מסוגלים להזיק

ולשאל אם הם רצונו של בורא העולם, שהרי כך נאמר בפרשת התשובה: "בפיך ובלבבך לעשותו" - "בפיך" - כנגד הדיבור, "בלבבך" - כנגד מחשבת הלב, "לעשותו" - כנגד המעשה. התיקון שלושת אלה תלויה מצוות התשובה. האדמו"ר בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל פירש הכתוב בפרשת וארא: "הירא את דבר ד', ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה". מכתוב זה ניתן ללמוד את משמעה של יראת שמיים, שהריהו מציב לפנינו דבר והיפוכו: "הירא את דבר ד'" לעומת "ואשר לא שם לבו", קרי: יראת שמים היא שימת לב לכל פעולה ובחינת כל מעשה, אם אינם סותרים חלילה את רצון ד'. ראוי, שיראו תלמידות "בית יעקב" נגד עיניהן תמיד את הדמות המופתית של "אישה יראת ד' היא תתהלל" (משלי) וישאפו להיות ראויות לתואר יראת-שמים, בהיותן שוקלות כל מעשה, דיבור ומחשבה. ויקיים בהן מאמר חז"ל: "כל השם (לשון שומה והערכה) אורחותיו בעולם הזה זוכה וראוה בישועתו של הקב"ה. כל תשכיח היראה שמחה מליבנו. אדרבא: עם היראה יש להתעורר לעבודת ד' בשמחה, בחינת "וגילו ברעדה".

וכך מפרש רבנו יונה (בפירושו למסכת ברכות בראש השנה פר' ה'): "...שאף על פי שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והיפוכו, בשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקב"ה אינו כן, אדרבא, כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו, ישמח ויגיל באותה יראה, מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצוות, ושש ונעלם בקיומה, שיודע כי שכרו איתו ופעולתו לפניו..."

לעצמם, או להתאכזר אל גופם ולהרוס את בריאותם. אהבה עצמית בריאה מניעה אותנו לבנות קורת גג לראשנו ולמצא פרנסה למחיתנו ולהקים משפחה שתהיה לנו לקן חם ואוהב וכל כיוצא בזה פעולות יסוד שהן סוד-החיים, בעצם. אלא שלא ניתן להציב גבולות בין אהבה עצמית בריאה, חיונית והכרחית ובין אהבה עצמית, שמעבירה אדם על דעתו ומשעבדת אותו לתאות הבהמיות השפלות ביותר. בין שני הגבולות הקיצוניים הללו ניצבים כולנו, אנשי היום יום מן השורה, שמשתדלים להבחין בין ה"ערב" ובין ה"מועיל", אבל פעמים רבות קוראים בטעות ל"ערב" "מועיל" אך ורק מפני שנוח לנו כך.

"לפני שאנו מכירים את עצמנו, אנו נמצאים בתוך התהום. בהכירנו את עצמנו, אנו מוצאים את עצמנו כבר על-יד התהום - ההכרה העלתה אותנו מתוכו. אדם שאינו מכיר את עצמו, הוא עצמו זה עם כל נגיעותיו רצונותיו. עצם ההכרה מפרידה בינינו לבין נגיעותינו, ואם כי עדין הם פעילים בנו, ומלחמה לנו עמם, הרי ה"אני" שלנו עומד מעל לרצונות אלה. לפני שנים רבות נתגלה בעיר אשכנזית במרתף אחד אדם שמעולם לא ראה אור השמש, לא ראה אדם, ולא יצא אי פעם מהמרתף. כאשר למד לדבר, נתברר, כי מילדותו הוחזק בבדידות גמורה באותו מרתף. אדם זה, כאשר נוכח לדעת, כי כל שנותיו בילה במרתף, כבר היה מחוצה לו. כל עוד שהיה חי שם, היה נבצר ממנו להכיר, כי מעונו הוא מרתף עלוב, כי בעיניו היה זה כל העולם כולו, שהרי לא ידע מחיים אחרים.

כן היא הכרת האדם את עצמו: בראותו נכוחה את שבתו בתוך מרמה של כל מידותיו הרעות - כבר הוא נמצא מחוץ להן, וכבר נמצא בלבו ציור מחיים פנימיים רחבים, והוא מכיר, כי המרמה וההשחתה היא מרתף עלוב..." (עלי שור) אבל איך יגיע אדם נגוע ואכול פניות להכיר "נכוחה שבתו בתוך מרמה על כל מידותיו הרעות"? באיזה מפתח יפתח את חומת הנגיעה העצמית הסוגרת עליו מכל עבר ומעוורת את עיניו מהכרת מומיו? היה משיב על כך רבי אברהם הראשון מסלונים: "דע מה למעלה ממך" - רצונך לידע מה נעשה בעינינים למעלה? "ממך" - תוכל לדעת דבר זה מעצמך. אם תרגיש את ליבך מאיר בתורה ובעצות של עבודת ה', סימן כי ראה ה' בעיניך לטובה, ועבודתך מקובלת. כיוצא בדבר, כשתרגיש את ליבך פתוח ודבריך נובעים מעומקא, או שאתה מתמלא מעצמך יראת-שמים, או שהלב מתרכך וצמא לקלוט מה מרוחניות-סימן הוא כי נפתחו לך שערי-שמים, ועליך לנצל זאת. (באר אברהם).

גם שיעור יהדות רגיל מן המנין עשוי לגלות לתלמידה "מה שלומה בעינינים שלמעלה ממנה". מי שחשה בקרבה צמאון ותשוקה לשמוע את דברי המורה, גם אם "טון הדיבור משעמם" וה"שרב מעיק", והריהי יושבת דרוכה לשמוע כל מילה רק מפני המשקל המוסרי והחינוכי שיש לה - סימן הוא, כי נכונה היא להתעלם מנגיעות של נוחות אישית למען הכרת-האמת. אבל מי שמוותרת על שיעור יהדות מפני "סיבות משפחתיות", ובשיעורים שבהם היא נוכחת היא מפטפטת כש"משעמם" לה, ומצחקת כש"מצחקים" אותה, עדין היא מבוססת במרתף הנגיעות והפניות שלה, ואינה מוכנה להחלץ מהן למען עניני-שמיא.

וכבר היה מפרש הבעל שם טוב הקדוש: "אם אין אני לי - מי לי" - אם הגעתי למדרגה שאינני מרגיש ב"אני" שלי, מופשט מאנוכיות - מי יוכל לי. אבל "כשאני לעצמי" - אם מקוננת בי הרגשה עצמית, ישות, "מה אני" ומה ערכי? (צוואת הריב"ש).

אַמְרוֹת לפרשת השבוע

שְׁפָטִים וְשִׁטְרִים (טו, יח)
וסמוך לו בפרשה זו "לא תטע לך ... אצל מזבח ה'". מה עניין מזבח אצל דיינים? - רמז יש כאן מה מזבח תוכו עפר - מזבח אדמה תעשה לי - וציפוי נחושת, כך צריך להיות דין ושופט ומנהיג בישראל; עליו להיות ענוותן ושפל-רוח מבפנים, בחינת עפר ואפר, ונחושת - בעל מצח נחושה ועוז רוח כלפי חוץ, כשבא להגן על קודשי האומה נגד אלה הרוצים להתנקש בהם.
(רבי מאיר שפירא מלובלין)

משנת השבת הלכות והליכות

הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א

המשך מהעלון הקודם - פרק י
קידוש במקום הסעודה
שינוי מקום לבית אחר
1. אין לסעוד בדירה אחרת או בבית אחר מאשר הבית בו קידשו, אלא אם אכלו כשיעור במקום בו קידשו. (ואין להקל בכך אף אם היתה דעתו לכך מתחילה וגם רואה את מקום הקידוש) (יד).

המשך בעלון הבא
את המקורות והערות להלכות והליכות שבת, אפשר לעיין בספר "משנת השבת" מאת הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א.

